

TUDOMÁNYOS ÉLET / SCIENTIFIC LIFE

Mozgásban lévő világ. Beszámoló a 60. Német Földrajzi Kongresszusról

A world in motion. Report on the 60th German Congress of Geography

ÁRVAI ANETT

ÁRVAI Anett: PhD-hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Regionális Tudományi Tanszék; 1117 Budapest, Pázmány P. sétány 1/c.; arvaianett@caesar.elte.hu; <https://orcid.org/0000-0002-5601-882X>

Anett ÁRVAI: PhD student, Department of Regional Science, Eötvös Loránd University; Pázmány P. sétány 1/c., H-1117 Budapest, Hungary; arvaianett@caesar.elte.hu; <https://orcid.org/0000-0002-5601-882X>

A Német Földrajzi Kongresszus (Deutscher Kongress für Geographie) a német nyelvű földrajztudomány legnagyobb és legjelentősebb rendezvénye. A korábban Német Geográfus Napnak (Deutscher Geographentag) nevezett eseményt 1865 óta két évente rendezik meg, immár 60. alkalommal (Pfenning 2010; Rumpolt, Seebacher 2017).

A konferenciának mindig másik város ad otthont, 2017. szeptember 30. és október 5. között Tübingen volt a házigazdája. A 85 ezres népességű egyetemváros számára érzékelhetően nagy kihívást jelentett a nagyszabású, több mint 1500 résztvevőt megmozgató (Rumpolt, Seebacher 2017) esemény befogadása. A négy napon keresztül 11 párhuzamos szekcióülés keretében zajló tanácskozást a plenáris előadások mellett többek között vitafórumok, kerekasztal-beszélgetések, poszterbemutatók és tudományos folyóiratok előadásai is kiegészítették. A résztvevők a szünetekben megtekinthették különböző kiadók és egyéb szolgáltatók standjait, esténként pedig kísérendvények színesítették a programot. A kongresszus részét alkotta több kisebb konferencia, jelesül az Alkalmazott Földrajz Napja (Tag der Angewandten Geographie), a Fiatal Geográfusok Kongresszusa (Junger Kongress für Geographie) és az Iskolai Földrajz Napja (Tag der Schulgeographie). Emellett

a résztvevők számára 23 különböző témájú szakmai kirándulást szerveztek a városban és környékén.

A széles választék biztosította, hogy a résztvevők megtalálják a saját tudományos érdeklődési körüknek megfelelő programokat, sőt, a párhuzamosságok miatt gyakran nehéz volt választani a lehetőségek közül. Így természetesen csak az általam meghallgatott előadásokon keresztül tudtam benyomásokat szerezni arról, hogy melyek jelenleg a német nyelvű földrajztudomány legfontosabb kutatási témakörei, irányzatai és módszerei.

A tübingeni kongresszus mottója „Mozgásban lévő világ. Kutatni – Megérteni – Formálni” („Eine Welt in Bewegung. Erforschen – Verstehen – Gestalten”) volt, ezzel is utalva arra, hogy nagy hangsúlyt kaptak a programban a napjainkban zajló folyamatoknak nemcsak a vizsgálatait, hanem a befolyásolásukra irányuló intézkedések is. A konferencia fő témáit ennek megfelelően az aktuális folyamatok és kutatási irányok képezték, amelyeket a szervezők hét témakörbe szerveztek. Ezek mentén tartották a plenáris és szekcióüléseket. A tanácskozás fő nyelve a német volt, de több angol nyelvű előadás is szerepelt a programban, hiszen számos előadást külföldi előadók tartottak – a plenáris előadásoknak egyenesen a többségét.

Tekintve, hogy a *Migráció és a demográfiai kihívások* Németországot is jelentősen érintik napjainkban, nem meglepő, hogy mindez a kongresszuson önálló témakörként jelent meg. Az viszont számomra újszerűen hatott, hogy a migrációval kapcsolatos kutatások mellett az elöregedéssel foglalkozóak, amelyek korábban nagyon jelentősek voltak a német geográfiában, teljesen háttérbe szorultak ezen a konferencián. Bár én nem vettem részt rajta, de jelentős negatív visszhangot kapott a témakörhöz kapcsolódó egyik pódiumbeszélgetés, ahová meghívást kapott Tübingen polgármestere, akinek jelenléte ellen többen előzetesen is tiltakoztak (Offener Brief zum Fachforum 'Migration & Flucht' [DKG]). A tudósítások (Renz 2017; Rumpolt, Seebacher 2017) szerint heves vitába fulladt a beszélgetés.

A *Városi bolygó* nevű témakör szekciói a városokkal kapcsolatos kutatások nagyon széles választékát foglalták magukba. A városföldrajz és városkutatás töretlen népszerűségét mutatja, hogy 22 szekció foglalkozott a kérdéskörrel, többek között a különböző városi folyamatokkal (pl. szuburbanizáció, dzsentifikáció), a közigazgatási kérdésekkel (pl. governance, tervezés), a lakhatással és a városi környezettel. A szekciókban a városkutatás különböző megközelítési módjaival találkoztam. Az általam hallott előadások többségében a városokban megfigyelhető folyamatok és gyakorlatok vizsgálata dominált, jellemzően kvalitatív, erős elméleti alapokon nyugvó módszertani háttérrel. A kvantitatív elemzések, illetve a települések szerkezetével foglalkozó előadások ezzel szemben kevésbé voltak jellemzőek.

A legszínesebb témaköröket talán a *Gazdasági és társadalmi változással* foglalkozó szekciócsoport fogta át, amelyben a gazdaság- és társadalomföldrajz számos kutatási témáját tárgyalták 25 szekcióban. Komoly figyelmet szenteltek

többek között a digitalizáció különböző aspektusainak, a mobilitás és a logisztika kérdéseinek, a globális termelési láncok, illetve a terület- és településfejlés és egyes kérdésköreinek.

Megfigyelhető volt, hogy a kongresszuson a társadalomföldrajzi témájú előadások voltak jelentős túlsúlyban, amelyek mind elméleti, mind módszertani eszköztárunkban jelentősen merítették a rokon társadalomtudományok (pl. szociológia, antropológia) és a filozófia eredményeiből is. Ez a hangsúlyeltolódás a társadalomtudományos szemléletmód felé számomra kicsit szokatlan volt, hiszen eltérőnek éreztem a hazai gyakorlattól, ahol a földrajztudományban a társadalom- és a természetföldrajz részesedése a Tübingenben tapasztaltaknál kiegyenlítettebb, illetve a társadalomföldrajz is sokkal nagyobb mértékben épít a természettudományokra. Bár kisebb arányban, de természetföldrajzi kérdések is jelen voltak, többségük a *Mozgásban a környezet* témakörön belül. Ezek a szekciók egyebek mellett olyan problémákkal foglalkoztak, mint a talajvédelem, az éghajlatváltozás vagy a természetföldrajzi jelenségek monitoringjának és modellezésének módszertani kérdései. Emellett a *Természet és társadalom* összefüggéseit elemző szekciókban is hasonló témák kerültek elő, például a természeti erőforrások, a természeti katasztrófák és az élelmezésbiztonság kérdése.

A *földrajz módszerei és koncepciói* is kiemelt szerepet kaptak a konferencián, amit a témában megrendezett 20 szekció jól szemléltet. Itt a különböző módszertani ülések mellett – amelyek közül számos elemezte a számítástechnika által kínált új elemzési lehetőségeket – szó volt például a kutatás etikai kérdéseiről, illetve olyan ritkábban előkerülő kutatási témakörökről, mint a jogföldrajz és az egészségföldrajz. Én ezek közül leghasznosabbnak az etikai kérdéseket középontba helyező szekciót éreztem, tekintve, hogy a magyar tudományos diskurzus nem helyez akkora hangsúlyt a kérdésre, mint a németországi. Így számos új, hasznos szemponttal bővült a tudásom a témakörben.

Az egyik szekciócsoport azzal foglalkozott, hogyan lehet *A jövő kihívásainak megfelelővé tenni a földrajzi képzést*. Itt főként oktatási kérdések álltak a középontban, ami az Iskolai Földrajz Napjával együtt sok pedagógust is a kongresszusra vonzott.

Az érintett témakörök áttekintése jól szemlélteti azt, hogy a kongresszus a földrajzi kutatások széles spektrumát fogta át. Nekem nagyon tetszett ez a sokszínűség, hiszen bár leginkább a saját kutatásomhoz kapcsolódó szekciókon vettem részt, így is számos új impulzus ért, új kutatási tématerületekkel, módszerekkel, szemléletmódokkal ismerkedhettem meg. Ezek közül példaként a politikai ideológiáktól megtisztított technokrata szemléletet és hatásait vizsgáló „antipolitika” koncepcióját tudom kiemelni, amellyel ezen a konferencián találkoztam először. Az talán részint a kongresszus célkitűzéséből adódott, hogy az általam látott prezentációk többsége egy-egy gyakorlati kérdéshez kapcsolódott, azonban ez nem jelentette azt, hogy az erős elméleti alapokat nélkülözték volna. A gyakorlatorientáltságnak köszönhetően a kutatási eredmények sokkal

könnyebben megérthetőek, befogadhatóak voltak. A programpontok és események nagy számának volt azonban egy negatív következménye is: a rendezvény programja véleményem szerint túlságosan sűrűre sikerült, a szekcióközi szünetek rövidek voltak. Ez azért jelentett problémát, mert így nem jutott elég idő a szekciók között kötetlen beszélgetésre, kapcsolatépítésre.

Főként a kritikai földrajz és az új kulturális földrajz képviselői köréből számos bíráló érte a kongresszus tematikáját (Rumpolt, Seebacher 2017). A rendezvény szervezőit kritikával illették amiatt, hogy egyoldalúan kérték fel a plenáris előadókat, főként a konzervatívabb szakmai körökből válogatva, valamint számos, napjainkban jelentős témakör, illetve szemléletmód nem kapott helyet a programban (Sahr 2017). Ennek következtében a kongresszustól függetlenül, de azzal átfedő időpontban (szeptember 29. – október 1.) és azonos városban, annak alternatívájaként, kiegészítéseként megrendezték a Kritikai Földrajzi Kongresszust (Kongress der Kritischen Geographie), így az érdeklődők ennek programjaira is el tudtak látogatni. A főként workshopokból és beszélgetésekből álló programon a szervezők becslése szerint összesen körülbelül 140-en vettek részt (Soto et al. 2017). Mindez azonban nem jelentette a kritikai földrajz teljes kivonulását a Német Földrajzi Kongresszusról, hiszen számos, a kritikai földrajz irányzatát képviselő előadó és kritikai földrajzi kutatásokat bemutató szekció került a programba – például Bernd Belina frankfurti professzor, aki a Kritikai Földrajzi Kongresszuson is részt vett egy workshop szervezésében, több előadást tartott a Német Földrajzi Kongresszuson.

Összevetve a most tapasztaltakat Pfenning Viola beszámolójával a 2009-ben Bécsben megrendezett 57. konferenciáról (Pfenning 2010), örömmel állapítottam meg, hogy a magyar földrajztudomány akkor észlelt tematikus és elméleti „lemaradása” a német (és a „nyugati”) tudományos kutatásoktól már korántsem tűnik olyan nagynak. Ez főként abban nyilvánul meg, hogy a legjelentősebb nemzetközi kutatási irányzatok és témakörök azóta a hazai geográfiában is megjelentek. Azonban úgy látom, és ebben a kongresszuson hallottak is megerősítettek, hogy a kutatások elméleti és tudományfilozófiai megalapozottsága jellemzően erősebb a német nyelvterületen. Emellett a szekcióülések végén megfigyelhető fejlett vitakultúra is nagy hatással volt rám. A konferencia hangulatát és eredményességét nagyban javította, hogy a résztvevők aktívan hozzászóltak az előadásokhoz, mindig nagyon udvariasan és konstruktívan, de gyakran igencsak kritikai szemlélettel.

A következő Német Földrajzi Kongresszust 2019 őszén Kielben rendezik. A helyszínválasztást az indokolta, hogy ekkor lesz az 50. évfordulója annak az 1969-es kiel-i Geográfus Napnak, amely az akkor még a klasszikus, tájföldrajzi vizsgálatokat előtérbe helyező német nyelvű geográfiában jelentős változásokat indított el, megteremtve az alapjait a tértudományi szemléletmód és vizsgálati módszertan elterjedésének (Weichhart 2016). A szervezők szándéka szerint ez és az elmúlt fél évszázad fejleményeinek áttekintése kiemelt témája lesz a kongresszusnak, azonban a mostanihoz hasonlóan nagy hangsúlyt kapnak a

legaktuálisabb kutatási témák és területek is. Érdeklődéssel várom, hogy a kiemelt témakörök milyen mértékben fognak megváltozni a következő két évben a 2017-es kongresszuson tapasztaltakhoz képest!

Irodalom

- Offener Brief zum Fachforum 'Migration & Flucht' (DKG).* <http://kritische-geographie.de/offener-brief-migrationundflucht/#more-1245> (Letöltés: 2018. június 28.)
- Pfening V. (2010): „Földrajz egy változásban lévő világért” – Beszámoló a Német Geográfus Nap (Deutscher Geographentag) kongresszusról. *Földrajzi Közlemények*, 1., 101–103.
- Renz, F. (2017): „Elfenbeinturm“ trifft Praxis. *Schwäbisches Tagblatt*, október 2. http://events.conventus.de/fileadmin/congress/media/dkg2017/pdf/DKG2017_PresseTAGBLATT.pdf?utm_source=DKG_2017_Newsletter_Herzlichen_Dank&utm_medium=Newsletter&utm_campaign=DKG_2017 (Letöltés: 2018. június 28.)
- Rumpolt, P. A., Seebacher, M. M. (2017): Der Deutsche Kongress für Geographie 2017 – eine Reflexion der grössten Tagung in der Geschichte Tübingens. *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft*, 159., 368–378.
- Sahr, W.-D. (2017): *Offener Brief*. <http://kritische-geographie.de/offener-brief-wolf-dietrich-sahr/#respond> (Letöltés: 2018. június 28.)
- Soto, C. L., Hoinle, B., Petzold, T., Schweizer, P. (2017): *Bericht zum Kongress der Kritischen Geographie, Tübingen vom 29.09. - 01.10.2017.* http://kritische-geographie.de/wp-content/uploads/2017/12/Bericht-fuer-Rundbrief_fürHomepage.pdf (Letöltés: 2018. június 28.)
- Weichhart, P. (2016): Der Kieler Geographentag 1969 – Modernisierungsschub, Mythos, Paradigmenwandel oder vergessene Geschichte? *Geographica Helvetica*, 1., 7–13. <http://doi.org/gcc5tp>